

jem su nastali. oni su prvorazredni dokumenti za proučavanje geneze hrvatskoga pomorstva. Jednako tako, oni pružaju uvid u mogućnost zemljopisnog poznavanja obale u cijelosti i pojedinih njezinih dijelova. Tako je primjerice iz njih vidljivo da je u razdoblju antike glavni problem bila orijentacija Jadrana u stvarnom zemljopisnom prostoru. U srednjem vijeku problemi kartografije su pretežito mikrozemljopisni, što znači da se kartograf morao što preciznije orijentirati i razriješiti međusobne udaljenosti u onim dijelovima jadranskoga akvatorija koji se najčešće koristito za što sigurniju plovidbu. Autor s pravom ističe kako su kartografi radili većinom na temelju pomoračke prakse. Tek u 19. stoljeću organizirat će se skupa hidrografska i geodetska snimanja. Na tim osnovama nastat će nova kartografija, što staroj, o kojoj je ovdje riječ, nikako ne nijeće zavidnu stručnu razinu i kvalitetu.

Knjiga prikazuje mnoštvo veduta i planova naših jadranskih luka. brojnost ovih dokumenata sjedeći koliko su one bile važne u pomorskom i strateškom pogledu. Za nas su ove karte posebno dragocjene jer dokumentarno svjedoče o ukorijenjenosti hrvatskoga naroda na istočnoj obali Jadrana. na zemljovidima se očitava toponimija hrvatskoga nazivlja, pa tako zorno možemo pratiti stvaranje, širenje i umnožavanje hrvatskoga nazivlja. Zato su one važan izvor za proučavanje povijesti pomorstva, a također predstavljaju vrijedan izvor obavijesti o geopolitičkom značenju našega dijela Jadrana kroz povijest. Naposljetku, one su i povijesno-umjetnički dokument. Format djela (priloženi) prilagođen je naravi povijesnog materijala koje se tretira. Ovom knjigom nakladnik je prigodno obilježio tisućljeće hrvatskoga ribarstva i pomorstva.

Božena Vranješ-Šoljan

Povijest grada Petrinje (1240-1592-1992)

Matica hrvatska Petrinja - Školska knjiga, Zagreb - Povijesni arhiv Sisak, Petrinja, 1993, 602 str.

Godine 1993. izašla je dosada zasigurno najveća i najopširnija sinteza povijesti grada Petrinje. Knjiga "Povijest grada Petrinje" nastala je kao rezultat dvadesetogodišnjeg rada autora Ivice Goleca. Poviješću Petrinje prvi se počeo baviti N. Kos svojim kratkim radom "Grad Petrinja-povijesni nacrt" koji je izašao prije 110 godina. U međuvremenu su mnogi drugi dali svoj doprinos boljem poznavanju povijesti grada Petrinje.

Na temelju do sada poznate literature i povijesnih izvora koje je autor sakupio i sistematizirao, stvorena je cjelovita slika Petrinje kroz prošlost. Knjiga obuhvaća, vremenski, vrlo dugo razdoblje od oko 750 godina. Stoga nisu mogli biti opisani svi događaji, ali oni presudni i važni dobro su obrađeni u svim svojim vremenskim značajkama. Tri su godine koje je autor istaknuo kao presudne i značajne u povijesti razvoja Petrinje: 1240., kada (stara) Petrinja dobiva povlastice od hercega Kolomana; 1592. kada je Hasan-paša Predojević, turski namjesnik u Bosni, izgradio Novu Petrinju i 1992. godina koja označava 400. godišnjicu Nove Petrinje.

Knjiga je sadržajno vrlo bogata. Obuhvaćene su sve značajke pojedinih vremenskih razdoblja, kao i vladavina raznih država: hrvatske, turske, francuske, habsburške, jugoslavenske. Petrinja je kroz svoju povijest prošla kroz razne razvojne procese, od tvrđave, sjedišta garnizona i puka, slobodne vojne općine-komuniteta, kotara do grada u pravom smislu riječi, kao značajno administrativno-upravno i sudsko središte.

Na temelju ovih značajki i ovisno o tome koliko mu to izvori dopuštaju autor sustavno prati razvoj i širenje grada. Kroz svoje tekstove dotiče se mnogih pitanja i problema vezanih uz prošlost Petrinje, kao što su podrijetlo imena, smještaj stare Petrinje, problem utemeljavanja petrinjskog sandaka itd. Ujedno predlaže i neke odgovore, rješenja i teze koje buduća historiografija treba provjeriti i ocijeniti.

U djelu se ne iznose suhoparno činjenice i podaci, već ono obiluje detaljima koji daju osjećaj zbilje i tvore zanimljiv kroničarski stil. Unutar knjige obuhvaćen je sav politički i društveni život grada: vojninstvo, vjerski život, graditeljstvo, obrt, trgovina, politički život, administracija, sudstvo, cehovi, novčarstvo, radnička udruženja. Potrebno je istaknuti poglavlje o petrinjskom iseljeništvu i vrlo bogatom kulturnom životu obrađenom u raznim njegovim granama: prosvjetna i pedagoška djelatnost, dobrotvorna društva, čitaonice, tiskarstvo i izdavaštvo, glazbeni život, kazalište, gradski muzej, te razna kulturno-umjetnička društva. Poseban dio zauzima športski život obrađen kroz razna vremenska razdoblja. Pri kraju knjige dana je tabela etničke strukture

stanovništva Petrinje od 1945. do 1991. godine, na osnovi koje se može vrlo dobro pratiti proces promjene etničke strukture grada i okolice.

Na kraju knjige nalaze se dva poglavlja o Petrinji uoči i izravno nakon višestranačkih izbora u Hrvatskoj (1989-1991) i kronologija događaja u Petrinji od 2. do 21. rujna 1991. godine. Autor događaje bilježi kroničarski i bez vrednovanja, te u budućnosti mogu dobro poslužiti kao izvor podataka za prošlost Petrinje u vrijeme domovinskog rata.

Možda zbog nedovoljne vremenske distance ili situacije u kojoj se danas nalazi Petrinja i njezini stanovnici, autor je ponekad subjektivno pristupao nekim problemima. To se ponajviše odnosi na razdoblje od 1918. do 1991. godine, gdje još neki procesi nisu završeni i iskristalizirani, a drugima pristupamo s određenim predrasudama koje bi trebalo prethodno odbaciti. Neke teme ostale su nedovoljno razrađene, što se odnosi na razdoblje stare Petrinje i Vojne krajine, ali uzrok tome su nedostatak izvora kao i opširnog, sustavnog i znanstvenog istraživanja.

Vladimir Brnardić

Pavo Živković,

Povijest Bosne i Hercegovine do konca XVIII. stoljeća i povijest Hrvata Bosanske posavine do početka XX. stoljeća

Hrvatsko kulturno društvo "Napredak", Mostar 1994, 220 str.

Knjiga dugogodišnjeg istraživača srednjovjekovne povijesti Bosne, prof. dr. Pave Živkovića, zamišljena je kao dvotematsko, zajedničkom okosnicom (uže i cjelovito područje Bosne) objedinjeno djelo. Nastala u sumornim danima obilježenim ratnim stradanjima bosanskohercegovačkog prostora, knjiga bi, kako ističe autor u predgovoru (3.-4.), "trebala posvjedočiti gorku sudbinu tri naroda na prostorima Bosne i Hercegovine..." (3). Namijenjena je, osim za povjesničare i šire čitateljstvo, i da bude studentski priručnik.

Prva cjelina knjige (*Povijest Bosne i Hercegovine do konca XVIII. stoljeća*, 5.-139.) započinje dijelom u kojem se razmatra "Povijest Bosne i Huma u srednjem vijeku" (5.-85). Ukazano je na prve spomene (Konstantin Porfirogenet, Barski rodoslov) i početke Bosne i Huma, proces pokrštavanja te razdoblja tijekom kojih se Bosna nalazila u sastavu hrvatske države i Duklje, kao i interesnoj sferi Arpadovića i Bizanta. Početke samostalnosti Bosne autor veže uz doba Kulina bana te razmatra djelovanje Crkve bosanske, neuspjele misije dominikanaca i križarske vojne ugarskih vladara na iskorjenjivanju hereze u Bosni (13. st.). Kronološki prateći srednjovjekovnu povjesnicu Bosne, ukazano je na doba prevlasti Šubića te uspon bosanske države u vrijeme najmoćnijeg vladara - Tvrtka I. Kotromanića. Smrću Tvrtka I., koja se poklapa s vremenom prodora Turaka u ove krajeve, započinje razdoblje opadanja središnje vladarske moći i istodobno naglo jačanje oblasnih velikaša (Hrvatinići, Sankovići, Pavlovići, Dinjičići, Kosače i dr.). Autor poseban naglasak stavlja na stalne sukobe između samih velikaških obitelji (Pavlovića i Kosača), ali i njihove pojedinačne antagonizme s bosanskih vladarima (Tvrtko II. i vojvoda Hrvoje). Unutrašnje prilike i kriza bosanskog kraljevstva promatranu su u sklopu širih, međudržavnih odnosa, te stoga autor iscrpnije razmatra političke interese i uplitanje moćnih država (Mleci, ugarski kraljevi), ali i stalno prisutne i u sve događaje upletene Dubrovačke Republike. Posljednje godine Bosanskog kraljevstva obrađene su do u najsitnije pojedinosti, pri čemu autor poseban naglasak stavlja na političku događajnicu. Pogibijom posljednjeg bosanskog vladara Stjepana Tomaševića i padom zemlje hercega Vlatka Kosača (1481. god.) pod tursku vlast završava prva cjelina knjige. Na kraju tog poglavlja pridodan je spisak bosanskih vladara, ugarskih kraljeva iz dinastija Arpadovića, Anžuvina, Luksemburgovaca, Jagelovića, Nemanjića i raških despota te rodoslovlja dinastije Kotromanić i bosanskih obitelji Hrvatinić, Pavlović i Kosača. Druga cjelina prve knjige (*Bosna i Hercegovina u osmanskom razdoblju. Period od XVI. do XVIII. stoljeća*, 86.-139.) započinje razmatranjem prvih godina po uspostavi turske vlasti u Bosni (osnivanje Bosanskog, Hercegovačkog i Zvorničkog sandžakata), protuofanzive ugarskog vladara Matije Korvina 1464. god. (zauzimanje Donjih Krajeva i Usore) i osnivanja jajačke i srebreničke banovine. Autor potom razmatra političke i društvene prilike u Hrvatskoj od Krbavske do Sisačke bitke (izbor dinastije Habsbur-

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY

INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

28

ZAGREB

1995.

Izdavač: **ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

REDAKCIJA:

Branka BOBAN, Neven BUDAK, Mirjana GROSS, Franko MIROŠEVIĆ,
Štefica POPOVIĆ, Nikša STANČIĆ, Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN

UREDNIČKI KOLEGIJ:

Ivo GOLDSTEIN, Dragutin PAVLIČEVIĆ, Mario STRECHA

IZVRŠNI UREDNIK:

Mario STRECHA

Adresa uredništva: Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Zagreb, Krčka ul. 1

tel.: 385 01 519 044 fax: 385 01 513 834

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo
znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu fizičku i tehničku
kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobo-
đen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije Republike
Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.

ZA IZDAVAČA:
Ivo GOLDSTEIN

DESIGN NASLOVNICE:
Iva MAKVIĆ

**PRIJEVOD SAŽETAKA NA
NJEMAČKI JEZIK:**
Marina DENONA-KRSNIK

PRIPREMA ZA TISAK:
Hrvoje STANČIĆ

TISAK:
KRATIS
Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u siječnju 1996. godine